

Heerlen, Valkenburgerweg 33

rapport 1726

Heerlen, Valkenburgerweg 33

Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

M. Hanemaaijer
R. van Lil

Colofon

ADC Rapport 1726

Heerlen, Valkenburgerweg 33

Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

Auteurs: M. Hanemaaijer, R. van Lil

In opdracht van: Kragten Landschapsarchitectuur

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, januari 2009

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
dr. E. Lohof

ISBN 978-90-6836-716-4

ADC ArcheoProjecten
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Tel 033-299 81 81
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied	4
Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Algemeen	7
1.2 Doelstelling en vraagstelling	7
2 Bureauonderzoek	8
2.1 Methodes	8
2.2 Resultaten	8
3 Inventariserend Veldonderzoek	11
3.1 Methodes	11
3.2 Resultaten	11
3.3 Interpretatie	11
4 Conclusies	12
5 Aanbeveling	12
6 Aanbeveling adviseur bevoegd gezag	12
Literatuur	13
Lijst van afbeeldingen en tabellen	13
Bijlage 1 Archiswaarnemingen	20
Bijlage 2 Boorgegevens	21

Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie:	Limburg
Gemeente:	Heerlen
Plaats:	Heerlen
Toponiem:	Valkenburgerweg 33
Kadastrale gegevens:	Gemeente Heerlen, sectie E, perceelnr. 6516
Kaartblad:	69EN2
Coördinaten:	X 196.123,1 Y 321.740,1/ X 196.131,8 Y 321.745,8/ X 196.142,2 Y 321.731,4/ X 196.133,7 Y 321.724,8
Bevoegde overheid:	Gemeente Heerlen Fred Vondenhoff
Contactpersoon bevoegde overheid:	Tel: 045-5604566 email: f.vondenhoff@heerlen.nl
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	31.712
ADC-projectcode:	4109204
Periode van uitvoering:	november 2008
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten, Amersfoort

Samenvatting

In opdracht van Kragten Landschapsarchitectuur heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Valkenburgerweg 33 in Heerlen. In het plangebied zal een fitnessruimte voor ABP worden aangelegd. Het onderzoek is noodzakelijk in het kader van een bestemmingsplan vrijstelling en om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

De ligging van het plangebied aan de rand van een laagterras nabij een droog beekdal maakt het plangebied tot een aantrekkelijke plaats van bewoning vanaf de prehistorie. Ook is er een grote kans dat resten van de Romeinse weg van Boulogne sur Mer naar Keulen zich binnen het plangebied bevinden.

Tijdens het booronderzoek is aangetoond dat in het plangebied een tenminste 200 cm dik pakket colluvium aanwezig is. Hoewel in het Plan van Aanpak uit is gegaan van een karterend booronderzoek, is tijdens het uitvoeren van het veldwerk gebleken dat de bodemopbouw van dien aard was dat geen karterend onderzoek kon worden uitgevoerd. De dikte van het colluvium maakte het niet mogelijk een uitspraak te doen over de geologische opbouw onder deze verspoelde afzettingen. De baksteenfragmenten, puin en sintels zijn waarschijnlijk afkomstig van hoger op de helling en bevinden zich dus niet in hun oorspronkelijke context en derhalve archeologisch niet interessant.

Door de dikte van het colluvium en door het gebrek aan informatie over de ouderdom van dit pakket en van de afzettingen hieronder, kunnen geen uitspraken worden gedaan over de aanwezigheid van deze weg. Het is echter mogelijk dat onder het colluvium restanten hiervan aanwezig zijn. Regelmatig groeven Romeinen het wegtracé in een helling in. Hoewel de huidige helling te steil lijkt voor een dergelijk tracé, kunnen geen uitspraken worden gedaan over de hellinghoek in de Romeinse tijd. Hiervoor ontbreken gegevens over de datering en dikte van het colluvium.

Advies ADC ArcheoProjecten

ADC ArcheoProjecten adviseert om in het plangebied definitieve opgraving (DO) uit te voeren teneinde gaafheid, omvang, datering en conservering van eventueel aanwezige archeologische resten te onderzoeken.

De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

Advies adviseur bevoegd gezag

De adviseur van het bevoegd gezag kan zich niet vinden in het advies van ADC ArcheoProjecten om in het plangebied een definitieve opgraving uit te laten voeren. Het is evenwel niet volledig uit te sluiten dat er (op dieper niveau) archeologische resten aanwezig zijn. Aanbevolen wordt om eventuele graafwerkzaamheden in ieder geval te laten begeleiden door een lokale ervaren amateurarcheoloog en deze een ARCHISmelding te laten doen van de bevindingen. De begeleiding dient met de ontwikkelaar en uitvoerder van de graafwerkzaamheden te worden afgestemd en als voorwaarde door de gemeente in de vergunning te worden opgenomen.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

PERIODE	TIJD IN JAREN				
Nieuwe tijd C	1850	na Chr.	-	heden	na Chr.
Nieuwe tijd B	1650	na Chr.	-	1850	na Chr.
Nieuwe tijd A	1500	na Chr.	-	1650	na Chr.
Late-Middeleeuwen B	1250	na Chr.	-	1500	na Chr.
Late-Middeleeuwen A	1050	na Chr.	-	1250	na Chr.
Vroege-Middeleeuwen D	900	na Chr.	-	1050	na Chr.
Vroege-Middeleeuwen C	725	na Chr.	-	900	na Chr.
Vroege-Middeleeuwen B	525	na Chr.	-	725	na Chr.
Vroege-Middeleeuwen A	450	na Chr.	-	525	na Chr.
Romeinse tijd	12	voor Chr.	-	450	na Chr.
IJzertijd	800	voor Chr.	-	12	voor Chr.
Bronstijd	2000	voor Chr.	-	800	voor Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5300	voor Chr.	-	2000	voor Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	8800	voor Chr.	-	5300	voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd)	300.000	voor Chr.	-	8800	voor Chr.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van Kragten Landschapsarchitectuur heeft ADC ArcheoProjecten een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Valkenburgerweg 33 in Heerlen. In het plangebied zal een fitnessruimte voor Stichting Pensioenfonds ABP worden aangelegd. Het onderzoek is noodzakelijk in het kader van een bestemmingsplan vrijstelling en om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

1.2 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen het omschreven gebied.

Het doel van het inventariserende veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting. Het inventariserend veldonderzoek vond plaats door middel van een verkennend booronderzoek.

Ten behoeve van het inventariserend veldonderzoek is een plan van aanpak (PvA) opgesteld conform KNA (Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) specificatie VS01 en de geldende beleidsregel van de Staatsecretaris van OCW.¹

Hierin zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Is er in het plangebied een onverstoorde bodem aanwezig en zo ja, komt dit overeen met het op basis van het bureauonderzoek verwachte bodemtype?
- Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van de Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen ?
- Zijn er aanwijzingen voor overige archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:

- In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?
- Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Indien de (mogelijke) archeologische waarden niet kunnen worden behouden:

- Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Het bureauonderzoek is uitgevoerd op 04-11-2008 en het booronderzoek vond plaats op 21-11-2008. Meegewerkt hebben: M. Hanemaaijer (junior archeoloog), R. van Lil (prospector), J.M. Blom (junior archeoloog) en E. Lohof (senior prospector).

¹ Beleidsregel van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 15 juni 2005, nr. WJZ/2005/26210 (8163), tot wijziging van de Beleidsregels opgravingsbevoegdheid. Het PvA is opgesteld door R. van Lil (prospector) op 06-11-2008 en geaccordeerd door E.Lohof (senior prospector) op 20-11-2008.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1, in het bijzonder de specificaties LS01, LS02, LS03, LS04 en LS05. Het bureauonderzoek wordt gerapporteerd conform LS06.

Het onderzoek bestaat uit zes onderdelen (specificaties LS01 t/m LS06). In de eerste vier onderdelen zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- afbakening plangebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik
- beschrijving van de huidige situatie
- beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen
- beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens

Op grond van deze onderdelen wordt een gespecificeerde verwachting van het gebied opgesteld (specificatie LS05). Hierin wordt verwoord of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht. Indien deze worden verwacht worden de (veronderstelde) eigenschappen van de waarden zo gedetailleerd mogelijk aangegeven.

2.2 Resultaten

2.2.1 *Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik (LS01)*

Het plangebied ligt aan de Valkenburgerweg 33 en heeft een oppervlakte van circa 192 m². Het wordt begrensd door de Valkenburgerweg en de Keulse weg. De exacte locatie is weergegeven in afb. 1 en 2.

Er zijn weinig archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar van het plangebied. Om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting in het plangebied zijn daarom gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarbij een straal van circa 500 m is aangehouden. Dit is het onderzoeksgebied.

In het plangebied is de bouw van een fitnessruimte gepland. De ruimte zal worden gefundeerd op een betonnen blok. Het plangebied bevindt zich op een helling. Op het hoogste punt zal de fundering reiken tot circa 2,7 m –mv, verder helling afwaarts zal de fundering reiken tot circa 1,9 m –mv. Hierbij zal een gebied met een oppervlakte van circa 200 m² worden vergraven.

De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

2.2.2 *Beschrijving van de huidige situatie (LS02)*

Het plangebied is momenteel in gebruik als tuin.

2.2.3 *Beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03)*

De situatie is op verschillende historische kaarten als volgt:

Bron	historische situatie
Kadastrale minuut uit 1811-1832 ²	onbebouwd
Historische kaart uit 1842/1843 ³	akkerland
Bonnekaart uit 1925 ⁴	akkerland
Bonnekaart uit 1937 ⁵	akkerland

Rond de tiende eeuw krijgt Heerlen gestalte door het ontstaan van boerenhoeven en molens langs de dalen van de Caumer-, Schandeler- en Geleenbeek, waartussen Heerlen is gelegen. De oudste schriftelijke vermelding van Heerlen of 'Herle' is in een akte van 1065. Hierin wordt vermeld dat Heerlen met een Sint Andreaskapel door bisschop Udo van Toul wordt geschonken aan het Sint Gengulfusklooster te Toul.⁶ Op de historische kaart uit 1842/1843 en de bonnekaart uit 1925 en 1937 ligt het plangebied ten westen van de bebouwde kom van Heerlen. Op de bonnekaarten zijn de hoogteverschillen rondom het plangebied duidelijk zichtbaar (zie afb. 3). Ook is te zien dat in het nu droge beekdal de Welterbeek stroomt.

² Geraadpleegd in <http://watwaswaar.nl>.

³ Wolters Noordhoff Atlasproducties 1990.

⁴ Bureau Militaire Verkenningen 1925.

⁵ Bureau Militaire Verkenningen 1937.

⁶ Baalbergen et al 1998.

2.2.4 Beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens (LS04)

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Type informatie	informatie
Geologie ⁷	Rupel en Tongeren Formatie, mariene afzettingen (kleiig glauconiethoudend fijn zand en kleilagen) afgedekt met hellingafzettingen.
Geomorfologie ⁸	Lösswand
Geomorfologie, Maasterrassen en hellingklassen ⁹	Terras van Margaten, nabij een dalvormige laagte
Bodemkunde ¹⁰	Niet gekarteerd

Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen het Zuidlimburgse lössgebied en wordt gekenmerkt door een sterk reliëf. De ondergrond bestaat uit een aantal door breuken begrensde schollen (horsten en slenken).¹¹ De afzettingen die zich binnen het plangebied vlak onder het oppervlakte bevinden zijn ontstaan in het Tertiair (van 65 tot 2,6 miljoen jaar geleden). Onder warme omstandigheden is toen een schiervlakte ontstaan.

De Formatie van Tongeren bestaat uit zeer fijne tot matig grove, groengrijze glauconiethoudende zanden. Het bovenste deel wordt gekenmerkt door zwak tot sterk zandige, donkergroene tot grijze klei met inschakelingen van zandlagen en dunne laagjes bruinkool. De formatie wordt onderverdeeld in de Laagpakketten van Klimmen en Goudsburg. Het Laagpakket van Klimmen omvat het onderste zandige sedimentpakket van de Formatie. De basis wordt gekenmerkt door een laag van plaatselijk gerolde vuursteen. De bovenkant is vaak oranjekleurig door aanrijking met ijzerhydroxiden. Het Laagpakket van Goudsburg bestaat uit kleiige sedimenten met inschakelingen van dunne zand- en bruinkoollaagjes. De kleien bevatten vaak schelpen en zijn afgezet in een lagunair milieu.¹²

De Formatie van Rupel bestaat vooral uit donkere, bruingrijze, zwak siltige klei. Gedurende het Kwartair (vanaf 1,81 miljoen jaar geleden –heden) is de tertiaire schiervlakte versneden tot een terrassenlandschap. Het terrassenlandschap is het gevolg van de afwisseling van glacialen en interglacialen in combinatie met tectonische opheffing van het gebied. Het hoogteverschil tussen de terrassen wordt verdoezeld door bedekking van de terrassen met löss. Het terrassenlandschap wordt doorsneden door de beekdalen van Gulp, Geleen, Eyserbeek en de Selzerbeek. Daarnaast komen er vele droge zijdalen voor.

Het plangebied is gelegen aan de rand van een laagterras net ten oosten van een droog beekdal. Aan de bovineinden van de droge dalen liggen brede, komvormige dellen. Deze dalen hebben vaak een asymmetrische vorm. De dalen zijn gevormd onder periglaciale condities, toen de ondergrond bevroren was en het water dus gedwongen was langs het oppervlak af te stromen. Deze asymmetrie is het gevolg van verschillen in gelifluktie op de beide dalwanden. Door gelifluktie (het ontdooien van de bovenlaag die over de bevroren ondergrond van de helling glijdt) en afspoeling zijn de dalen gedeeltelijk opgevuld met colluvium.¹³

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden vastgesteld:

Bron	omschrijving
Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)	Niet gekarteerd, bebouwde kom
Archeologische Monumenten Kaart (AMK)	Monumentnr. 15771
waarnemingen ARCHISII (Archeologisch Informatie Systeem)	Zie tabel
vondstmeldingen ARCHISII	Zie tabel
onderzoeksmeldingen ARCHISII	21338, 24219, 13108 en 16089

Zie voor een specificatie van de monumenten en waarnemingen in bijlage 1. De ligging van de waarden is weergegeven in afb. 4 en 5.

Het plangebied bevindt zich binnen een archeologische monument (nr. 15.771) van zeer hoge archeologische waarde. Het betreft een terrein waar zich de resten van de Romeinse weg die liep van Boulogne-sur-Mer naar Keulen zou kunnen bevinden.

In de directe omgeving van het plangebied bevinden zich vele ARCHIS waarnemingen (zie bijlage 1). Al deze waarnemingen betreffen vondsten van het Romeinse Heerlen. Het betreft de complextypen nederzetting/wegdorp, weg, economie (munten), versterking en pottenbakkerij. Heerlen is 2000 jaar

⁷ Rijks Geologische Dienst 1980, De Mulder et al 2003.

⁸ Staring Centrum/ Rijks Geologische Dienst 1987.

⁹ Staring Centrum/ Rijks Geologische Dienst, 1989.

¹⁰ Stichting voor Bodemkartering 1990.

¹¹ Berendsen 1997.

¹² De Mulder et al 2003.

¹³ Berendsen 1997.

geleden gesticht door de Romeinen als militaire nederzetting met de naam Coriovallum. De nederzetting ontstond aan het kruispunt van twee belangrijke heerwegen: Boulogne sur Mer-Keulen en Xanten-Aken-Trier. Vanwege de aardewerkproductie had de plaats meer dan lokaal belang. De thermen, aangelegd in de 2^e eeuw na Christus getuigen hiervan. In de 2^e eeuw na Christus werd een omvangrijk gebied omgracht. In de 3^e eeuw vond er een verwoesting plaats waarna de thermen en een graanopslagplaats met een gracht omgeven werd. Omstreeks het jaar 400 trokken de Romeinse troepen zich terug uit Heerlen.¹⁴

In de directe omgeving van het plangebied hebben verschillende archeologische onderzoeken plaatsgevonden. Relevant voor onderhavig plangebied is een onderzoek op ca. 130 m ten noordoosten van het plangebied aan de Valkenburgerweg waarbij tijdens een proefsleuvenonderzoek¹⁵ verschillende Romeinse resten zijn aangetroffen. De vindplaats wordt behoudenswaardig geacht. Er is inmiddels een opgraving¹⁶ uitgevoerd, de resultaten hiervan zijn nog niet bekend.

Ten zuidwesten van het plangebied is op twee locaties archeologisch onderzoek uitgevoerd. Bij een booronderzoek aan de Valkenburgerweg¹⁷ zijn geen archeologische resten aangetroffen en is geen vervolg geadviseerd. Net ten westen van deze locatie, aan de Valkenburgerweg 54¹⁸ is bij een booronderzoek laatmiddeleeuwse protosteengoed en hutteleem¹⁹ (gedateerd tussen het Neolithicum en de Nieuwe tijd) aangetroffen. Het zou gaan om een Romeinse en eventueel ook Middeleeuwse vindplaats. Bij een hierop volgend proefsleuvenonderzoek zijn echter alleen enkele recente sporen²⁰ aangetroffen en daarom is geen vervolg geadviseerd. Nabij hierboven genoemde onderzoekslocatie is in een brandgraf een glazen fles afkomstig uit de Romeinse tijd aangetroffen.²¹ Het betreft een toevalsvondst aangetroffen bij graafwerkzaamheden.

Naast de meldingen die in ARCHIS staan gedocumenteerd, zijn ook diverse waarnemingen in de buurt van het plangebied gedaan, die niet in deze database zijn opgenomen. Zo is 50 meter ten noordwesten van het plangebied een Romeinse weg aangetroffen onder een 150 cm dik pakket colluvium. Romeinse wegen werden zowel in dalen als op hellingen aangelegd. Hoewel de helling waarop het plangebied vandaag de dag is gelegen te steil lijkt om een weg aan te leggen, kan deze steilheid ook van relatief recente aard zijn. Ook is bekend dat de Romeinen wegen insneden in een helling. Daarnaast is bekend dat de grens van Romeins Heerlen ter hoogte van het beekdal lag dat ten westen van het plangebied is gelegen. Derhalve ligt het plangebied in de voormalige *vicus* (nederzetting).²²

De ligging van het plangebied aan de rand van een laagterras, grenzend aan een droogdal, moet aantrekkelijk zijn geweest voor bewoning vanaf de prehistorie.

2.2.5 Gespecificeerde verwachting (LS05)

De ligging van het plangebied aan de rand van een laagterras nabij een droog beekdal maakt het plangebied tot een aantrekkelijke plaats van bewoning vanaf de prehistorie. Door de variatie in het landschap is er sprake van veel afwisselende flora en fauna wat aantrekkelijk is voor jagers en verzamelaars. Daarnaast is er een grote kans dat resten van de Romeinse weg van Boulogne sur Mer naar Keulen zich binnen het plangebied bevinden. Het plangebied ligt binnen de grenzen van de Romeinse *vicus* en derhalve kunnen ook hiervan sporen worden aangetroffen.

De archeologische resten (de weg en overige resten afkomstig uit de Prehistorie tot en met de Nieuwe tijd) kunnen zich binnen 30 cm onder het maaiveld bevinden. Archeologische sporen (uitgezonderd diepe paalsporen en waterputten) kunnen zich binnen 50 cm beneden het maaiveld bevinden.²³ Het is echter ook mogelijk dat de resten bedekt zijn geraakt door een laag colluvium (löss) aangezien het plangebied zich aan rand van een laagterras bevindt nabij een droog beekdal. In dit geval zullen archeologische resten zich op een dieper niveau bevinden. In het colluvium kunnen zich archeologische resten bevinden die van hoger gelegen delen ten oosten van het plangebied afkomstig zijn. De weg zal herkenbaar zijn aan een grindlaag. De overige archeologische resten bestaan hoofdzakelijk uit aardewerk- of vuursteenstrooiingen en grondsporen. Organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd.²⁴ Het complextype en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

¹⁴ Baalbergen et al 1998

¹⁵ Onderzoeksmelding 21338.

¹⁶ Onderzoeksmelding 21338

¹⁷ Onderzoeksmeldingsnr. 24219

¹⁸ Onderzoeksmeldingen 13108 en 16089, Vanderbeken 2005 & Van Klaveren & Hensen 2006

¹⁹ ARCHIS waarneming 400.181

²⁰ Vondstmelding 402.317

²¹ ARCHIS waarneming 38.719

²² Telefonisch onderhoud met mevr. K. Jeneson (VU Amsterdam) op 27 november 2008. Zij is als aio werkzaam en bestudeert het landschap tussen Tongeren en Keulen. Zij brengt hiervoor alle Romeinse landschapselementen in kaart en beschikt over een database van alle archeologische waarnemingen in het gebied (waaronder waarnemingen gedaan door amateurarcheologen)

²³ Zie bijvoorbeeld Groenewoudt 1994.

²⁴ Kars & Smit 2003.

3 Inventariserend Veldonderzoek

3.1 Methoden

De bij het Inventariserend Veldonderzoek toegepaste methoden zijn conform de KNA, versie 3.1, in het bijzonder specificatie VS03 (booronderzoek). Uitgangspunt van het inventariserend veldonderzoek is de gespecificeerde verwachting zoals die is opgesteld in het bureauonderzoek. De strategie voor het veldonderzoek is hierop gebaseerd, alsmede op het voor dit onderzoek opgestelde Plan van Aanpak (VS01).²⁵ De rapportage is opgesteld conform specificatie VS05. Tenslotte is een aanbeveling gegeven.

3.1.1 Booronderzoek (VS03)

In het plangebied zijn grondboringen uitgevoerd met als doel het bepalen van de bodemopbouw en eventuele bodemverstoringen. Dit is de verkennende fase van het inventariserend veldonderzoek. Hoewel in het Plan van Aanpak uit is gegaan van een karterend booronderzoek, is tijdens het uitvoeren van het veldwerk gebleken dat de bodemopbouw van dien aard was dat geen karterend onderzoek kon worden uitgevoerd.

Het verkennen van de bodemopbouw gebeurt door de bodemtextuur en, indien relevant, bodemkundige horizonten systematisch te beschrijven. Eventuele afwijkingen van de verwachte bodemopbouw zoals vastgesteld op grond van het bureauonderzoek, en andere niet-natuurlijke bodemkenmerken kunnen er aanleiding toe geven om (delen van) het plangebied als verstoord te beschouwen.

Er zijn vijf boringen voor zover mogelijk verspreid over het plangebied uitgevoerd. De boringen zijn uitgevoerd met een 7 cm Edelmanboor. De boringen zijn gezet tot minimaal 170 cm en maximaal 200 cm onder het maaiveld.

De bodemtextuur en archeologische indicatoren zijn beschreven volgens SBB 5.1 van het NITG-TNO waarin ondermeer de standaard classificatie van bodemmonsters volgens NEN5104 wordt gehanteerd.²⁶ De X- en Y-coördinaten zijn bepaald aan de hand van de lokale topografie en uitgemeten door middel van passen. De hoogte van het maaiveld ter plaatse van de boringen is bepaald aan de hand van AHN-beelden.

3.2 Resultaten

3.2.1 Booronderzoek (VS03)

De locatie van de boringen is weergegeven in afb. 6.

In boring 1, 2 3 en 5 bestaat de onderste laag uit uiterst siltig, zwak grindig (zeer fijn grind) zeer fijn zand (löss). De laag is licht (oranje) bruin tot grijs van kleur. In boring 1 ligt de top van deze laag op 100 cm, in boring 2 op 145 cm, in boring 3 op 60 cm en in boring 5 op 180 cm -mv. Hierboven bevindt zich een laag eveneens bestaande uit uiterst siltig, zwak grindig (zeer fijn grind) zeer fijn zand (löss). Deze laag bevat baksteen, puinresten en sintels en is bruingrijs van kleur. In boring 4 bestaat de hele boring (190 tot maaiveld) uit deze laag.

Tijdens het booronderzoek zijn enkele indicatoren aangetroffen die wijzen op archeologische sporen in de bodem. Het gaat om baksteenfragmenten, puinresten en sintels.

3.3 Interpretatie

De aanwezigheid van zeer fijne grinden in de onderste laag duidt erop dat het gaat om een hellingafzetting (colluvium) en niet om natuurlijk afgezette löss. De laag hierboven betreft eveneens een hellingafzetting. De baksteenfragmenten, puin en sintels zijn waarschijnlijk afkomstig van hoger op de helling en bevinden zich dus niet in hun oorspronkelijke context en derhalve archeologisch niet interessant.

²⁵ Het PvA is opgesteld door R. van Lil (prospector) op 06-11-2008 en geaccordeerd door E.Lohof (senior prospector) op 20-11-2008.

²⁶ Bosch 2005; Normalisatie-Instituut 1989.

4 Conclusies

Is er in het plangebied een onverstoorde bodem aanwezig en zo ja, komt dit overeen met het op basis van het bureauonderzoek verwachte bodemtype?

De bodem van het plangebied is verstoord. Deze verstoring varieert van 60 cm –mv tot tenminste 190 cm –mv. Op basis van het bureauonderzoek werden colluviumafzettingen verwacht, deze zijn ook aangetroffen. De top hiervan is derhalve verstoord.

Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van de Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen?

Door de dikte van het colluvium en door het gebrek aan informatie over de ouderdom van dit pakket en van de afzettingen hieronder, kunnen geen uitspraken worden gedaan over de aanwezigheid van deze weg. Het is echter mogelijk dat onder het colluvium restanten hiervan aanwezig zijn. Regelmatig groeven Romeinen het wegtracé in een helling in. Hoewel de huidige helling te steil lijkt voor een dergelijk tracé, kunnen geen uitspraken worden gedaan over de hellinghoek in de Romeinse tijd. Hiervoor ontbreken gegevens over de datering en dikte van het colluvium.

Zijn er aanwijzingen voor overige archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Er zijn geen aanwijzingen voor archeologische waarden aangetroffen. De aangetroffen baksteenfragmenten, puinresten en sintels zijn recent van aard. Zoals hierboven vermeld kan op basis van het booronderzoek echter geen uitspraak worden gedaan over eventueel aanwezige waarden onder het colluvium. Ook is een booronderzoek zoals in het plangebied is uitgevoerd minder geschikt om een eventuele Romeinse weg op te sporen aangezien de kans groot is dat de weg wordt gemist.

In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?

Het is aannemelijk dat eventueel aanwezige archeologische waarden bij de aanleg van het fitnesscentrum worden verstoord.

Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Niet uitvoeren van de bouwplannen leidt tot behoud van de eventueel aanwezige archeologische waarden.

Indien de eventuele archeologische waarden niet kunnen worden behouden: Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Geadviseerd wordt een gravend onderzoek uit te voeren ten einde archeologische waarden in kaart te brengen. Gezien de beperkte omvang van het plangebied, wordt geadviseerd een definitieve opgraving uit te voeren.

5 Aanbeveling

ADC ArcheoProjecten adviseert om in het plangebied definitieve opgraving (DO) uit te voeren teneinde gaafheid, omvang, datering en conservering van eventueel aanwezige archeologische resten te onderzoeken.

De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

6 Aanbeveling adviseur bevoegd gezag²⁷

Het advies om een definitieve opgraving uit te laten voeren kan niet worden onderschreven, mede gezien de funderingswerkzaamheden. Het uitgevoerde booronderzoek heeft de aanwezigheid van archeologische resten in het plangebied niet kunnen aantonen en is niet tot voldoende diepte (onder colluvium) uitgevoerd. Tevens is niet vast komen te staan dat de geplande bouwwerkzaamheden verstorend kunnen werken. Daarbij komt dat de kans de Romeinse weg hier (onder het colluvium) aan te treffen, zeer klein is. De weg ligt vermoedelijk enkele tientallen meters noordelijker, tegen de huidige Valkenburger weg. Ook om praktische redenen is het bezwaarlijk om een definitieve opgraving uit te laten voeren, aangezien door de diepte en de omvang van het plangebied het daadwerkelijk te onderzoeken oppervlakte zo klein wordt dat een definitief archeologisch onderzoek weinig zinvol wordt geacht.

²⁷ Drs. Fokko P. Kortlang, adviseur archeologie ArchAeO Advisering en Ondersteuning.

Het plangebied is gelegen binnen een terrein met een vastgestelde archeologische waarde, omdat er aanwijzingen bestaan om hier (of eerder in de nabijheid) de ligging van een Romeinse weg te mogen verwachten. De kans deze aan te treffen op de plaats van de nieuwbouw is echter zeer gering. Het is evenwel niet volledig uit te sluiten dat er (op dieper niveau) archeologische resten aanwezig zijn. Aanbevolen wordt om eventuele graafwerkzaamheden in ieder geval te laten begeleiden door een lokale ervaren amateurarcheoloog en deze een archismelding te laten doen van de bevindingen. De begeleiding dient met de ontwikkelaar en uitvoerder van de graafwerkzaamheden te worden afgestemd en als voorwaarde door de gemeente in de vergunning te worden meegenomen.

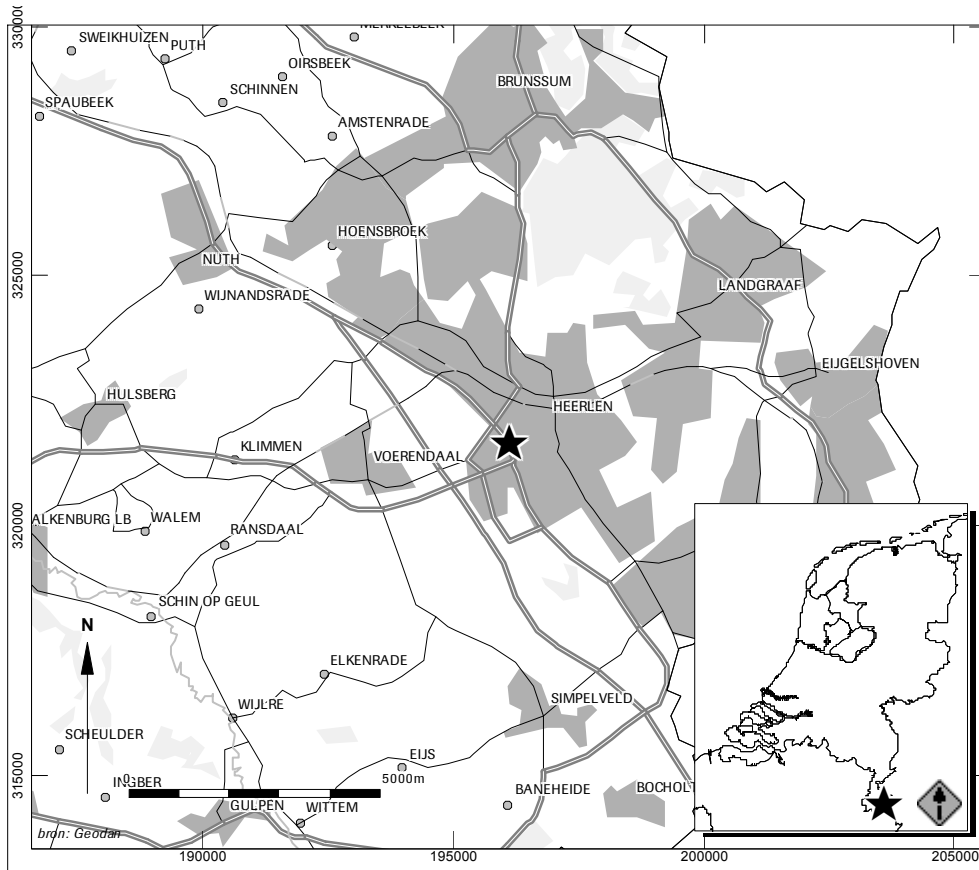
Literatuur

- Baalbergen, J., J.P.C.M. van Hoof, T. de Kruijf, J.V.H. Notermans, S.H. Poppema, E.P.M. Ramakers (red.), 1998: *Atlas van historische vestingwerken in Nederland. Limburg*. Stichting Menno van Coehoorn, Utrecht.
- Berendsen, H.J.A., 1997: Landschappelijk Nederland. Assen.
- Bureau Militaire Verkenningen, verschillende jaargangen: Heerlen, blad 763, 1:25.000.
- Bosch, J.H.A., 2005: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode, Versie 5.2*. Utrecht (TNO-rapport, NITG 05-043-A).
- Demey, D., 2003: *De Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen. Provincie Limburg. Een archeologisch onderzoek*. RAAP-rapport 924.
- Groenewoudt, B.J., 1994: *Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten, 17).
- Kars, H. & A. Smit (red.), 2003: Handleiding Fysiek Behoud Archeologisch Erfgoed. Degradatiemechanismen in sporen en materialen. Monitoring van de conditie van het bodemarchief. Amsterdam (Geoarchaeological and Bioarchaeological Studies, 1).
- Klaveren, H., van & G. Hensen, 2006: *Waarderend onderzoek d.m.v. proefsleuven, Valkenburgerweg 54 te Heerlen*. Synthegra Archeologie Rapport 176024.
- Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhof & Th.E. Wong (red.), 2003: *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten (Geologie van Nederland, deel 7).
- Normalisatie-Instituut, Nederlands, 1989: *Geotechniek, classificatie van onverharde grondmonsters NEN 5104*, Delft.
- Reus, J., 1988: De geschiedenis van het Zuidlimburgse cultuurlandschap. In: Grote Historische Provincie Atlas 1837-1844 Limburg.
- Rijks Geologische Dienst, 1980: *Geologische kaart van Nederland schaal 1: 50000*. Haarlem.
- Staring centrum/Rijks Geologische dienst, 1987: *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1: 50 000*. Wageningen.
- Staring centrum/Rijks Geologische dienst, 1989: *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1: 50 000. Maasterrassen en hellingklassen*. Wageningen.
- Stichting voor Bodemkartering/Staringcentrum, 1990: *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 61-62, Maastricht, Heerlen west en Oost*.
- Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen & M. Verbruggen, 2006: *Leidraad inventariserend veldonderzoek. Deel: karterend booronderzoek*. Gouda (SIKB uitgave).
- Vanderbeken, T. et al, 2005: *Inventariserend Veldonderzoek, Valkenburgerweg 54 te Heerlen*. Synthegra Archeologie Rapport 174203.
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990: *Grote Historische Atlas van Nederland, deel 4 Zuid-Nederland 1838-1857*, Groningen.

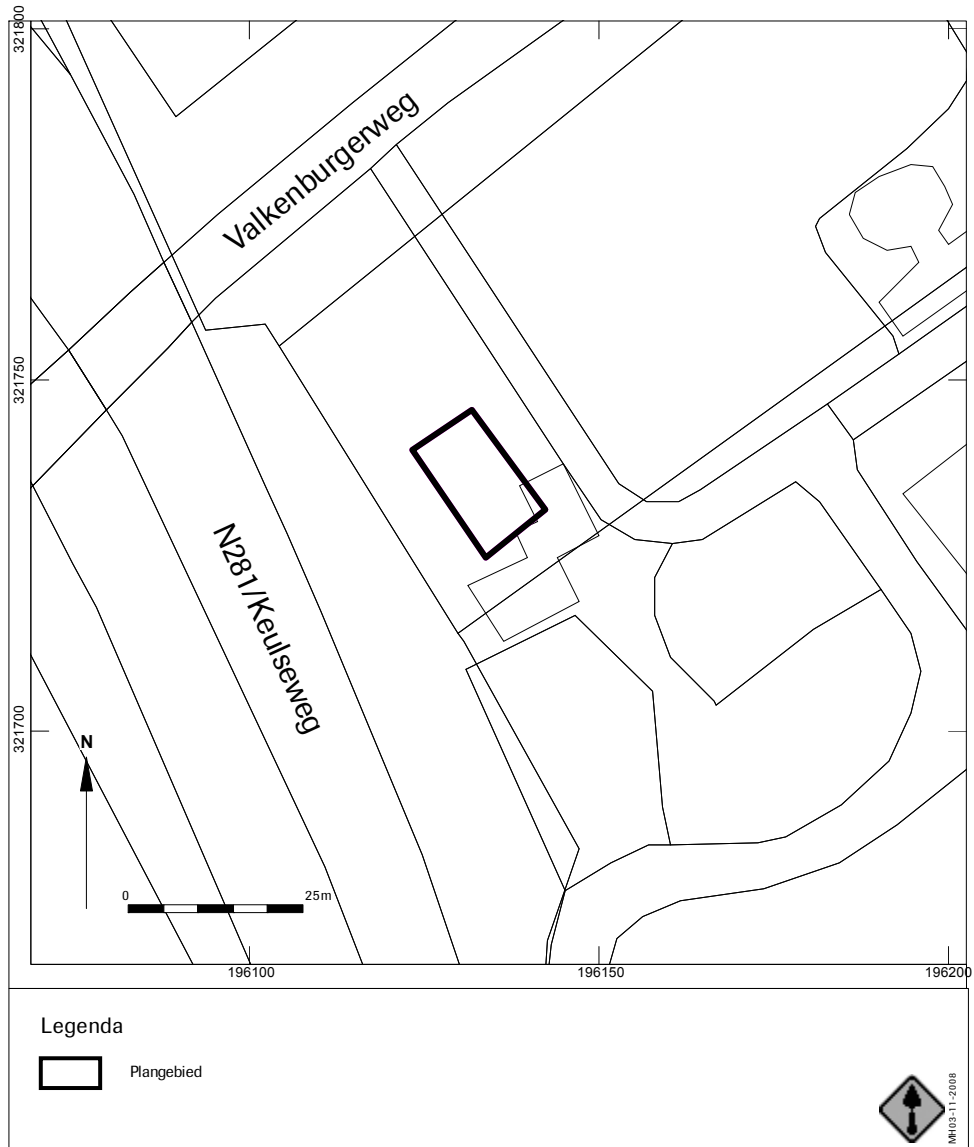
Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1 Locatie van het plangebied
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied
Afb. 3. Het plangebied geprojecteerd op de bonnekaart uit 1937
Afb. 4. Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen
Afb. 5 Het plangebied en ARCHIS meldingen geprojecteerd op de AHN
Afb. 6 Boorpuntenkaart

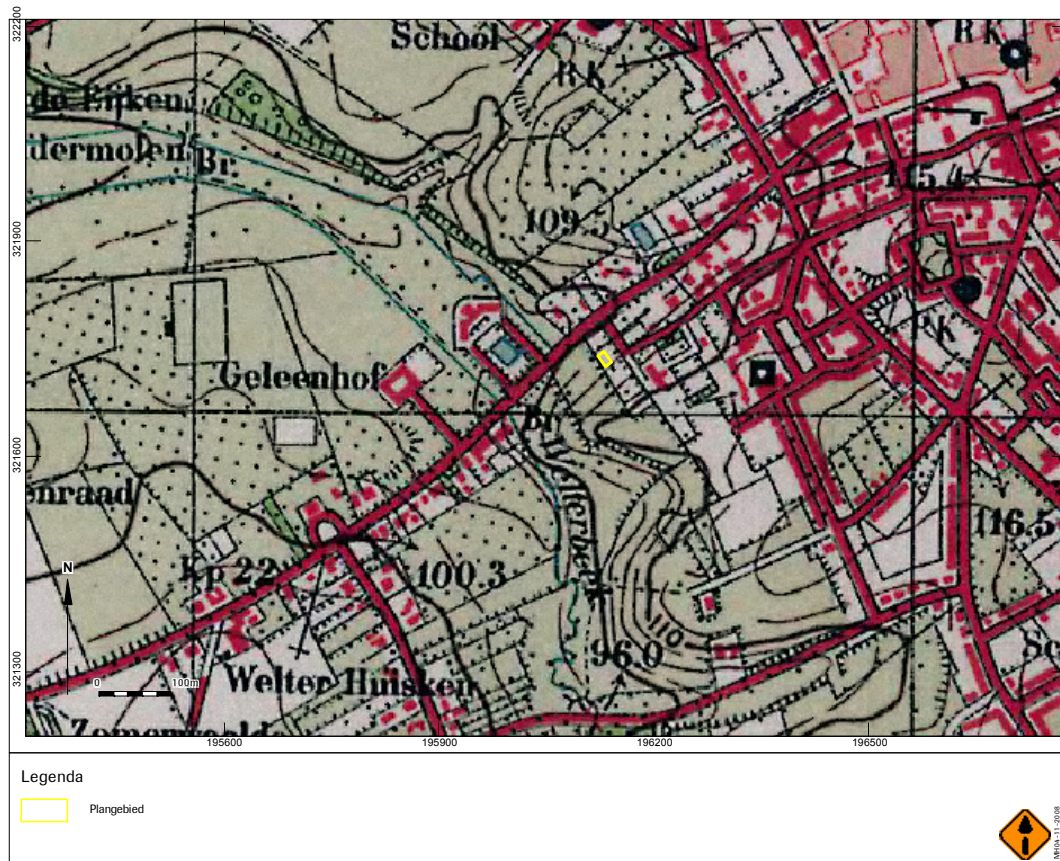
Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

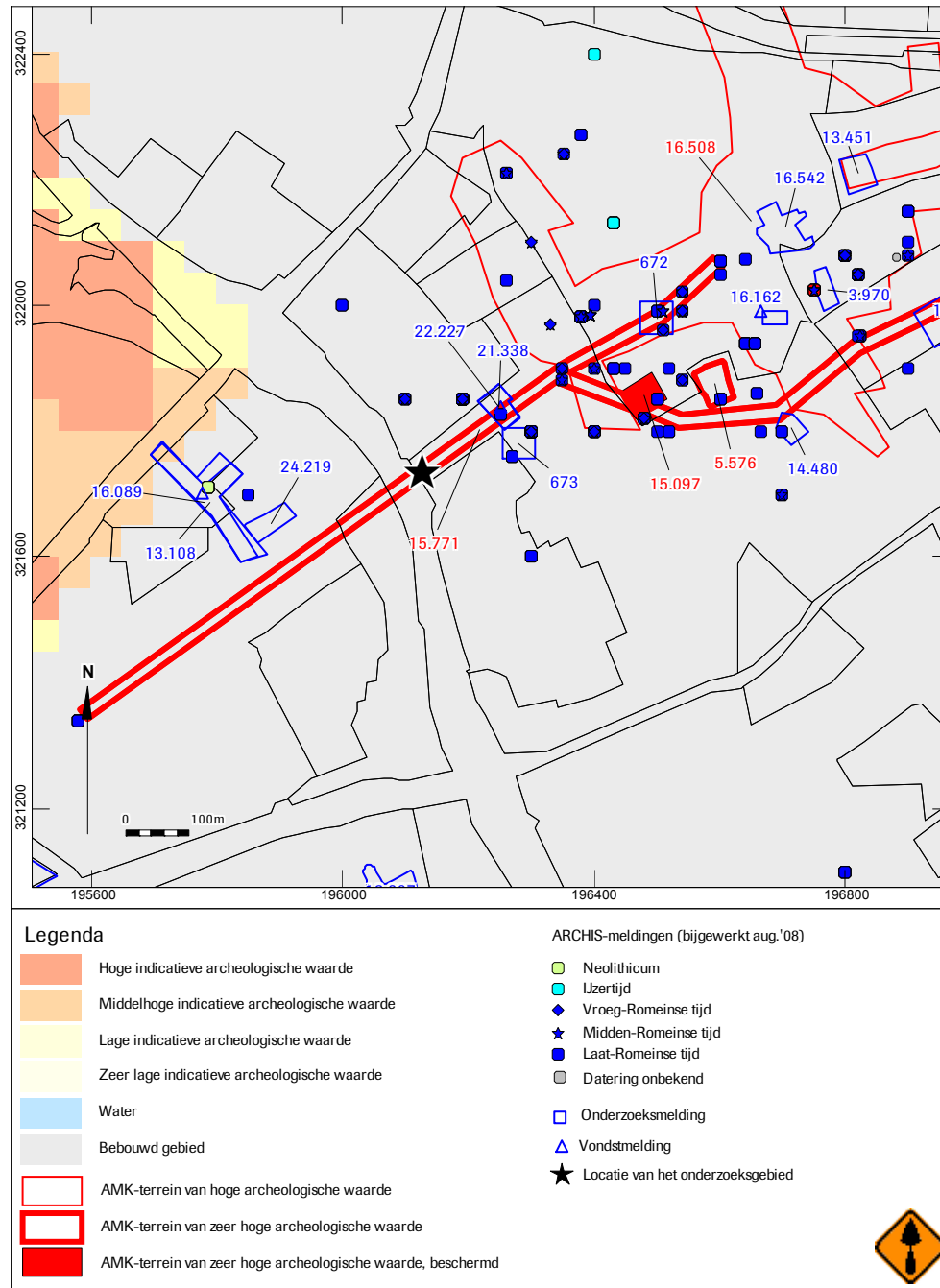
Afb. 1 Locatie van het plangebied

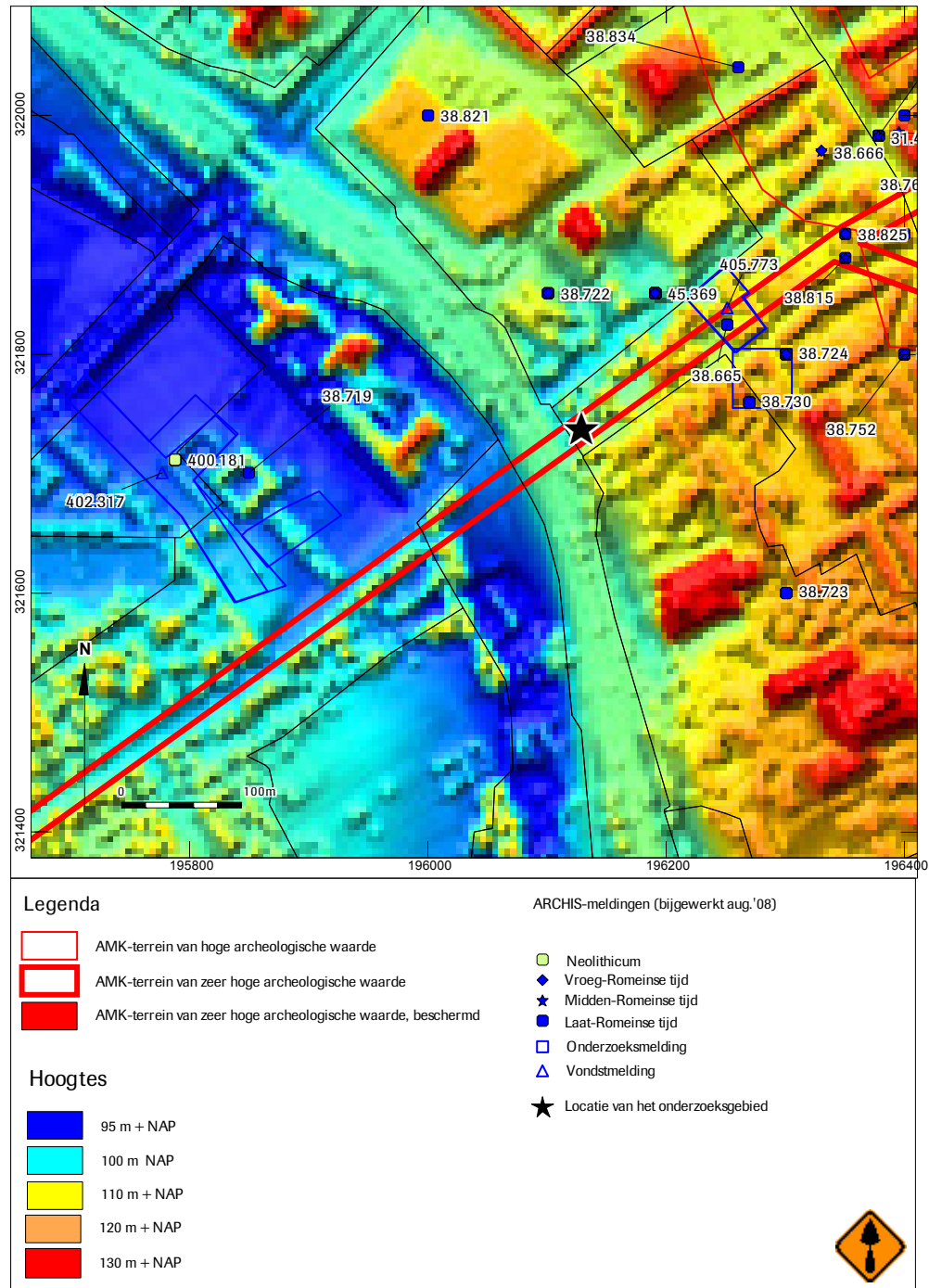
Afb. 2 Detailkaart van het plangebied

Afb. 3. Het plangebied geprojecteerd op de bonnekaart uit 1937

Afb. 4. Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen

Afb. 5 Het plangebied en ARCHIS meldingen geprojecteerd op de AHN

Afb. 6 Boorpuntenkaart

Bijlage 1 Archiswaarnemingen

WNG_NR	TOPONIEM	PLAATS	GEMEENTE	PROVINCIE	COMPLEX	BEGIN_PER	EIND_PER
15707	CORIOVALLUMSTRAAT	Heerlen	Heerlen	Limburg	NX	ROM	ROM
31472	CORIOVALLUMSTRAAT	Onbekend	Heerlen	Limburg	IMEG	ROM	ROM
38665	EUTERPELAAN	Heerlen	Heerlen	Limburg	NX	ROM	ROM
38666	CORIOVALLUMSTRAAT	Heerlen	Heerlen	Limburg	EX	ROMMA	ROMMA
38719	GELEENHOF	Onbekend	Heerlen	Limburg	GC	ROM	ROM
38722	EUTERPELAAN	Onbekend	Heerlen	Limburg	NX	ROM	ROM
38723	SMEDESTRAAT	Onbekend	Heerlen	Limburg	NX	ROM	ROM
38726	KRUISSTRAAT / CORIOVALLUMSTRAAT	Onbekend	Heerlen	Limburg	NX	ROM	ROM
38730	CORIOVALLUMSTRAAT / VERVERSTRAAT	Heerlen	Heerlen	Limburg	NX	ROM	ROM
38752	KRUISSTRAAT 26	Onbekend	Heerlen	Limburg	NX	ROM	ROM
38758	CORIOVALLUMSTRAAT	Heerlen	Heerlen	Limburg	EIPB	ROM	ROM
38762	KRUISSTRAAT	Heerlen	Heerlen	Limburg	NX	ROMM	ROMM
38815	CORIOVALLUMSTRAAT	Onbekend	Heerlen	Limburg	NX	ROM	ROM
38821		Onbekend	Heerlen	Limburg	GvX	ROM	ROM
38825	CORIOVALLUMSTRAAT	Onbekend	Heerlen	Limburg	EIPB	ROM	ROM
38834	ORPHEUSSTRAAT	Onbekend	Heerlen	Limburg	IMEG	ROM	ROM
45370	SPORTFONDSENBAD; INSTRUCTIEBAD	Heerlen	Heerlen	Limburg	NWD	ROM	ROM
45394	GEERSTRAAT; GELEENSTRAAT	Heerlen	Heerlen	Limburg	NX	ROMMA	ROMMA
400181	Valkenburgerweg 54	Heerlen	Heerlen	Limburg	XXX	LMIEA	LMIEB

Bijlage 2 Boorgegevens

nummer	x coördinaat (m)	y coördinaat (m)	bovensgrens (cm onder mv)	ondersgrens (cm onder mv)	grondsoort	bijmenging	zandmediaan	kleur	kalkgehalte	nieuwvormingen	antropogene bijmengingen	overig
1	196.136	321.732	0	35	zand	uiterst siltig; zwak humeus	matig fijn	grijs-; bruin;	kalkloos			omgewerkte grond; lemig en bruin vanaf 20
			35	100	zand	uiterst siltig	matig fijn	grijs-; bruin;	kalkloos			
			100	200	zand	uiterst siltig; zwak grindig	zeer fijn	licht-; oranje-; bruin;	kalkloos	spoor roestvlekken	spoor baksteen	löss; spoor zwarte vlekken
2	196.132	321.734	0	90	zand	uiterst siltig; matig humeus	matig fijn	bruin-; grijs;	kalkloos			
			90	145	zand	uiterst siltig	zeer fijn	bruin-; grijs;	kalkloos			omgewerkte grond
			145	170	zand	uiterst siltig; zwak grindig	zeer fijn	licht-; oranje-; bruin;	kalkloos		veel baksteen	löss
3	196.132	731.739	0	60	zand	uiterst siltig; zwak humeus	matig fijn	bruin-; grijs;	kalkloos			omgewerkte grond
			60	170	zand	uiterst siltig; zwak grindig	zeer fijn	licht-; rood-; bruin;	kalkloos			löss, kiezels; verspoeld
4	196.127	321.740	0	190	zand	uiterst siltig; zwak grindig; zwak humeus	zeer fijn	bruin-; grijs;	kalkloos			
										spoor baksteen; spoor puinresten; spoor sintels		
5	196.129	321.744	0	75	zand	uiterst siltig; zwak grindig; zwak humeus	matig fijn	donker-; bruin-; grijs;	kalkloos			omgewerkte grond; löss, kiezels; verspoeld
			75	145	zand	uiterst siltig; zwak grindig	zeer fijn	licht-; bruin;	kalkloos		spoor baksteen	omgewerkte grond; löss, kiezels; verspoeld
			145	180	zand	uiterst siltig; matig grindig	zeer fijn	licht-; grijs-; bruin;	kalkloos		spoor baksteen	löss, grote kiezels
			180	200	zand	uiterst siltig; matig grindig	zeer fijn	licht-; grijs;	kalkloos	spoor roestvlekken		veel zandlagen; löss, kiezels